

СОЦИОЛОШКО ИСПИТИВАЊЕ РОДА¹

Факултетски наставници који држе курсеве који се баве родном проблематиком немају уџбеник на српскохрватском језику који је у целости посвећен социолошким разматрањима питања из наведене области. Постоји једно поглавље у Гиденсовој *Социологији*, и једно у једнако антологијској књизи: *Социологија: теме и перспективе*, чији су аутори Мајкл Хараламбос и Мартин Холборн². Ту је и скорашњи зборник: *Увод у родне теорије*³, али он је, ипак, феминистичка монографија и уџбеник студија рода, пре него један стриктно социолошки приручник, што му, наравно, никако не умањује вредност и значај.

С друге стране, у задњих десетак година, може да се забележи прави проcvат уџбеничке литературе из социологије рода са англо-саксонског говорног подручја⁴. Најновија књига из тог корпуса публикација је: *Испитивање рода: социолошко истраживање* Робин Рајл, ванредне професорке социологије са Хановер колеџа у Индијани, САД⁵.

¹ Приказ књиге: Robyn Ryle (2012) *Questioning Gender: A Sociological Exploration*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press; London: Sage, pp. xvii + 546.

² Ентони Гиденс (2003) *Социологија*. Београд: Економски факултет, поглавље 5: „Род и сексуалност”, стр. 114 – 151. ▪ Michael Haralambos i Martin Holborn (2002) *Sociologija: teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing; Tehnička knjiga, poglavlje 3: „Spol i rod”, str. 126 – 197.

³ Ивана Милојевић и Слободанка Марков (ур.) (2011) *Увод у родне теорије*. Нови Сад: Mediterran Publishing.

⁴ Међу објављеним приручницима треба поменути: Amy S. Wharton (2005) *The Sociology of Gender: An Introduction to Theory and Research*. Malden MA; Oxford: Blackwell Publishing ▪ Mary Holmes (2007) *What is Gender? Sociological Approaches*. London: Sage ▪ Raewyn Connell (2009) *Gender: In World Perspective 2nd ed.* Cambridge; Malden, MA: Polity Press ▪ Laura Kramer (2010) *The Sociology of Gender: A Brief Introduction 3rd ed.* New York: Oxford University Press ▪ Momin Rahman & Stevi Jackson (2010) *Gender and Sexuality: Sociological Approaches*. Cambridge; Malden, MA: Polity Press ▪ Linda L. Lindsey (2011) *Gender Roles: A Sociological Perspective*. Boston, MA: Pearson Prentice Hall. ▪ Margaret L. Andersen & Dana Hysock Witham (2011) *Thinking about Women: Sociological Perspectives on Sex and Gender 9th ed.* Boston: Allyn & Bacon. Пажњу завређују и две хрестоматије: Janet Saltzman Chafetz (ed.) (1999) *Handbook of the Sociology of Gender*. New York: Springer. ▪ Stevi Jackson & Sue Scott (eds) (2002) *Gender: A Sociological Reader*. London and New York: Routledge.

⁵ Више информација о професорки Рајл може да се нађе на сајту Хановер колеџа: <http://www.hanover.edu/academics/programs/sociology/faculty>, као на њеном блогу: <http://www.you-think-too-much.com/>

Ово прилично обимно дело је писано пуне четири године, а плод је седмогодишњег предавачаког искуства на предмету социологија рода, што је произвело врло јасно, прегледно, приступачно и често духовито штиво. Сам наслов сведочи о ауторкиној намери да наведе студенте да поставе нова и занимљива питања везана за родну димензију друштвеног живота, уместо да им понуди готове одговоре и решења, па су тако и наслови поглавља формулисани у форми упита.

Ауторкина парадигма „водиља” је, како она и изричито наводи, социјални конструкционизам, а поред социолошког, елаборирани су психолошки и антрополошки приступи роду, као и теоријски доприноси квір теорије, социобиологије, економије и, наравно, различитих праваца феминистичке мисли. Мало је чудно што се ни на једном месту у целој књизи не помињу Гиденс, Бурдије, Бауман и Луман, као једни од, а ако не и највећи теоретичари савремене социологије који су свакако дали свој допринос развоју социологије рода⁶, а само по једно, и то узгредно, помињање добили су Ервинг Гофман⁷ и Џудит Батлер⁸.

Испитиваним феноменима је приступљено из глобалне перспективе, што је нешто ређи начин разматрања друштвених појава код америчких аутора, па се многи од теоријских концепата илуструју примерима и истраживањима из „других” и „трећих” крајева света, а не само онима са северноамеричког или западног дела европског континента. У вези са овим је и интерсекцијски приступ који се фокусира на пресеке, односно, међусобне утицаје рода и класе, расе, старости, етничитета, сексуалности, инвалидитета, конфесионалне припадности, итд.

Уџбеник је подељен у три веће целине. Прва носи наслов: „Која су важна питања о роду која треба поставити?” и садржи три уводна поглавља која чине основу за истраживање рода тако што наводе циљеве проучавања, фундаменталне теорије и начин њихове употребе у књизи. Наслови тих поглавља су: 1. „Шта је род и зашто треба да нас занима? Упознавање са родом”, 2. „Шта је ‘социолошко’ у социологији рода? Поимање социологије и рода” и 3. „Како дисциплине ван социологије проучавају род? Неколико додатних теоријских приступа”. У наредним деловима књиге се приликом примене неке од овде изложених теорија уз специфичну тему разматрања на маргинама појављује „иконица” која „упозорава на теорију” (Theory Alert), што би студентима требало да помогне у схватању примене теоријских знања.

⁶ Ентони Гиденс студијом преображаја интимности: *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love & Eroticism in Modern Societies*, Пјер Бурдије разматрањем рода као полног хабитуса: *La Domination masculine* (наслов је несрећно преведен као *Владавина мушкараца*), Зигмунт Бауман химном „ликвидној” модерности: *Флуидна љубав: о крхости људских веза* и Никлас Луман истраживањем семантике „љубави”: *Љубав као страси: прилог кодирању интимности*.

⁷ Који је изванредном студијом *Gender Advertisements*, као и чланком "The Arrangement between the Sexes" сигурно заслужио нешто екстензивнији третман.

⁸ Ауторка која не може да буде заобиђена при сваком (озбиљнијем) разматрању рода као перформатива, чија су главна дела: *Невоље с родом: феминизам и субверзија идентитета* и *Тела која нешто значе: о дискурзивним границама „пола”* већ неко време доступна нашим читаоцима. Збирка есеја *Undoing Gender* још увек чека на превод и објављивање.

Други део књиге – „Како су наши животи испуњени родом?” – бави се свакодневним животом кроз примену интеракционистичког или микро-социолошког приступа. У оквиру овог дела, четврто поглавље – „Како учимо род? Род и социјализација” – за тему има начине и процесе кроз које људи уче да буду родна бића, у петом – „Како је род значајан за то кога желимо и за ким жудимо? Род сексуалности” – разматра се посебно занимљиво место рода у сексуалном животу људи, шесто – „Како род утиче на то са којим људима проводите време? Род пријатељства и забављања” – истражује родну страну људских веза, укључујући и разлике које постоје у „правилима привлачности” у разним крајевима света, као и историјске промене родних момената везаних за пријатељство. Седмо поглавље – „Како је род од значаја за то како мислимо о нашим телима? Род тела и здравља” – се бави људским телом, пре свега нормирањем и вредновањем његовог изгледа и императивом бриге о здрављу.

Трећи део – „Како род има важан удео у функционисању нашег друштва?” – усредсређен је на то како род прожима различите друштвене установе. Кроз анализу на макро нивоу разматра се функционисање рода као система моћи који ствара неједнакости у друштву. Редом се кроз последња четири поглавља тематизују: брак и породица, рад, масовни медији и популарна култура и, на крају, политика и моћ.

Текст сваког од наведених поглавља садржи оквире са питањима (Question Boxes) која представљају основу за дискусије на часу у циљу разраде или провере изложених теорија и концепата. Да би помогли студентима да виде деловање рода у свакодневном животу и учинили разумевање лакшим, ту су и оквири са „културним садржајима” (Cultural Artifacts boxes) који упућују на филмове, телевизијске емисије, музику, интернет сајтове и видео игре. На крају сваког поглавља су листе „великих питања” која би требало да испуне три циља: да наведу студенте да примене појмове и теорије на шири друштвени свет (због тога „велика питања” често почињу фразом: „а шта ако”), затим, да доведу у међусобну везу појмове разматране у оквиру истог поглавља и, коначно, да повежу појмове, теорије и теме расправе из једног поглавља са онима из других делова књиге. Такође на крају сваког поглавља су „родне вежбе” (Gender Exercises) које подстичу студенте да сами спроведу истраживања везана за род уз употребу неких од техника из арсенала друштвених наука (интервјуа, посматрања, анкетних истраживања, употребе постојећих статистичких података). Неке од ових вежби помажу студентима да примене одређене теорије на ситуације из њихових живота или ситуације из филмова, серија или телевизијских емисија, што треба да послужи бољем разумевању, каткад на први поглед, апстрактне теорије. Важнији термини су наглашени у самом тексту и наведени у листи појмова на крају сваког поглавља, уз комплетан списак цитираних чланака и књига, као и предложене литературе за даље читање. На крају књиге је обухватан индекс имена и појмова (на 24 стране) што веома олакшава „навигацију” кроз обиман материјал.

Књигу прате и додаци који могу да се нађу на интернет адреси: <http://pineforge.com/tyle>. Приступ делу за студенте је отворен и садржи чланке који

се наводе у тексту уџбеника, а објављени су у часописима које издаје Sage, као и линкове до сајтова који су груписани према темама сваког поглавља у књизи. За увид у пакет намењен наставницима потребна је шифра, а исти укључује: Power Point презентације и кратке изводе сваког поглавља, савете за наставу, препоручене задатке и пројекте за студенте, као и банку готових тестова (коју неки могу да нађу посебно корисном).

Questioning Gender: A Sociological Exploration је књига која може да буде од велике помоћи предавачима и од несумњиве користи студентима социологије, али и других друштвено-хуманистичких дисциплина⁹, које занимају друштвени проблеми везани за род и сексуалност. Можда неки од домаћих издавача покаже смелост и објави превод овог уџбеника и тако га учини доступним читалачкој публици са бивших југословенских простора?

⁹ На пример студентима англистике који одаберу курс *Introduction to the Sociology of Gender* или *Gender Studies*.